

Рівненський державний гуманітарний університет
(повне найменування закладу вищої освіти)
Кафедра загальної психології та психодіагностики

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ВК08 ПСИХОСОМАТИКА

(шифр і назва навчальної дисципліни)
Освітньо-професійна програма Психологія

(назва програми)
Спеціальність 053 «Психологія»

(шифр та назва спеціальності)
Інститут, факультет психолого-природничий

(назва інституту, факультету,)

2018 – 2019 навчальний рік

Робоча програма навчальної дисципліни «Психосоматика» для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти за освітньо-професійною програмою «Психологія» спеціальності 053 «Психологія».

Мова навчання українська

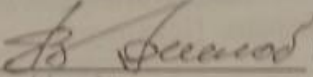
Розробники:

Н.О.Хупавцева, кандидат психологічних наук, доцент

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри загальної психології та психодіагностики Рівненського державного гуманітарного університету

Протокол від «28» серпня 2018 року № 7

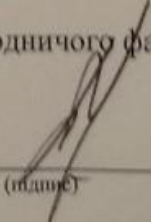
Завідувач кафедри загальної психології та психодіагностики РДГУ

_____ (прізвище та ініціали)
(прізвище та ініціали)

Робочу програму схвалено методичною комісією психолого-природничого факультету РДГУ за спеціальністю 053 «Психологія»

Протокол від «31» серпня 2018 року № 7

Голова методичної комісії психолого-природничого факультету РДГУ за спеціальністю 053 «Психологія»

_____ (прізвище та ініціали)
(доц. В.Р.Павелків)
(прізвище та ініціали)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Освітньо-професійна програма, галузь знань, спеціальність, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 4,0	Освітньо-професійна програма «Психологія»	Вибіркова	
Модулів – 3,0	Галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові»		
Змістових модулів – 3,0	Спеціальність: 053 «Психологія»	Рік підготовки	
Загальна кількість годин – 120		6-й	6-й
	Освітній ступінь: магістр	Семестр	
		11-й	11-й
		Лекції	
		20 год.	10 год.
		Практичні, семінарські	
		10 год.	4 год.
		Лабораторні	
		10 год.	4 год.
		Самостійна робота	
		80 год.	102 год.
		Вид контролю:	
		–	залік
Передумови для вивчення дисципліни (перелік дисциплін, які мають бути вивчені раніше): Психологія здоров'я, Методи психокорекції та психотерапії, Психологія стресу			

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета викладання дисципліни полягає у знайомстві студентів з особливостями та закономірностями патологічних проявів, з ознаками психосоматичних хвороб, що зустрічаються в клініці психосоматичних захворювань. А також вивчення проблем, які пов'язані з діагностикою і використанням потрібних методів лікування.

Завдання викладання дисципліни полягають у формуванні уявлень про вплив психічних процесів на соматичне здоров'я людини та методи терапії психосоматичних захворювань.

Згідно освітньо-професійної програми «Психологія» спеціальності 053 «Психологія» другого (магістерського) рівня вищої освіти у студентів у процесі вивчення дисципліни мають бути сформовані наступні компетентності:

загальні:

- здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях;
- здатність виявляти, ставити та вирішувати проблему;
- здатність приймати обґрунтовані рішення;

¹ Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної роботи становить:

- для денної форми навчання — 40/60
- для заочної форми навчання —/15\85

фахові:

- здійснювати теоретичний, методологічний та емпіричний аналіз актуальних проблем психосоматики;
- самостійно оцінювати закономірності психічної діяльності, психічних станів та чинників, що впливають на функціонування психіки людини в різних сферах життєдіяльності;
- обирати і застосовувати валідні та надійні методи наукового дослідження та/або доказові методики і техніки практичної діяльності;
- дотримуватися у фаховій діяльності норм професійної етики та керуватися загальнолюдськими цінностями.

3. Прогнозовані результати навчання

- визначати, аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання.
- демонструвати розуміння закономірностей та особливостей розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань.
- ілюструвати прикладами закономірності та особливості функціонування та розвитку психічних явищ;
- самостійно обирати та застосовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій (тести, опитувальники, проективні методики тощо) психологічного дослідження та технології психологічної допомоги;
- демонструвати соціально відповідальну та свідому поведінку, слідувати гуманістичним та демократичним цінностям.

4. Програма навчальної дисципліни

**ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1.
ВСТУП ДО ПСИХОСОМАТИКИ**

ТЕМА 1. Психосоматики, предмет і завдання.

Психосоматика як наука. Предмет, завдання і значення психосоматики. Зв'язок з іншими галузями науки. Роль психосоматики у формуванні сучасних уявлень про єдність соматичного і психічного.

ТЕМА 2. Основні теоретичні підходи до проблеми психосоматики.

Психодинамічні підходи: концепція істеричної конверсії й органічного еквівалента тривожних станів (З.Фройд); психосоматичний симптом як доля інстинкту(П.Федерн); організм як символ (Г.Гродек); теорія специфічного конфлікту (Ф. Александер); теорія ресоматизації (М. Шур); теорія морбогенних стосунків матері і дитини (Г.Аммон); теорія алекситимії (Немайя, Сифнеос).

Нейрогуморальні та психофізіологічні теорії: нейрогуморальна теорія (Х.Сельє, Г. Енджел); кортико-вісцеральна теорія (К.М.Биков, І. Т. Курцин);

ТЕМА 3. Моделі психосоматичної патології.

Інтегративні моделі психосоматичної патології: інтегративна модель здоров'я, хвороби та хворобливого стану Вайнер; біопсихосоціальна модель Ікскюля; медична антропологія Вайцзеккера.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. КЛАСИФІКАЦІЯ ПСИХОСОМАТИЧНИХ ТА ХРОНІЧНО СОМАТИЧНИХ ЗАХВОРЮВАНЬ.

ТЕМА 4. Психосоматичні розлади.

Поняття психосоматичного розладу. Класифікація психосоматичних розладів. Характеристика основних стадій психосоматичного процесу.

ТЕМА 5. Внутрішня картина психосоматичних хронічних захворювань.

Внутрішня картина здоров'я. Концепція внутрішньої картини хвороби: психологія хворої людини.

Психологічний аналіз тілесних захворювань: серцево-судинної системи, шлунково-кишкового тракту та харчової поведінки, дихальної системи, захворювань шкіри та опорно-рухового апарату, сечостатевої системи та ін.

ТЕМА 6. Психосоматичні розлади в особистісному контексті.

Особистість і хвороба. Особистість в умовах хронічного соматичного захворювання. Зміни психічної діяльності при хронічних соматичних захворюваннях. Психосоматичні аспекти болю. Роль і статус хворого в суспільстві.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3. ПСИХОЛОГІЧНА ДОПОМОГА СОМАТИЧНО ХВОРОМУ.

ТЕМА 7. Діагностика психосоматичних захворювань.

Методи обстеження психосоматичних хворих. Співбесіда з хворою - об'єктивний метод дослідження. Виявлення ознак психогенної природи страждань. Причини, що приводять до несвоечасного діагностування.

ТЕМА 8. Лікування психосоматичних захворювань.

Основні принципи в лікуванні психосоматичних хворих. Принцип індивідуальної терапії. Принцип комбінованої терапії. Принцип динамічної корекції психічного і фізичного стану хворого.

5. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин									
	денна форма					заочна форма				
	усього	у тому числі				усього	у тому числі			
л		п	лаб.	с. р.	л		п	лаб.	с. р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Змістовий модуль 1. Вступ до психосоматики										
Тема 1. Психосоматики, предмет і завдання.	16	2	–	–	14	16	1	–	–	15
Тема 2. Основні теоретичні підходи до проблеми психосоматики.	16	2		–	14	16	1	–	–	15
Тема 3. Моделі психосоматичної патології.	13	2	1	–	10	13	1	–	–	12

<i>Разом за змістовим модулем 1</i>	45	6	1	–	38	45	3	–	–	42
Змістовий модуль 2. Класифікація психосоматичних та хронічно соматичних захворювань										
Тема 4. Психосоматичні розлади.	13	2	1	–	10	13	1	–	–	12
Тема 5. Внутрішня картина психосоматичних хронічних захворювань.	16	4	4	–	8	16	2	1	–	13
Тема 6. Психосоматичні розлади в особистісному контексті.	12	2	2	–	8	12	1	1	–	10
<i>Разом за змістовним модулем 2</i>	41	8	7	–	26	41	4	2	–	35
Змістовий модуль 3 Психологічна допомога соматично хворому										
Тема 7. Діагностика психосоматичних захворювань.	22	4	2	8	8	22	2	1	4	15
Тема 8. Лікування психосоматичних захворювань.	12	2	–	2	8	12	1	1	–	10
<i>Разом за змістовним модулем 3</i>	34	6	2	10	16	34	3	2	4	25
Усього годин	120	20	10	10	80	120	10	4	4	102

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Психологічні особливості соматично хворої особистості.	2
2.	Психологічний аналіз захворювань серцево-судинної системи та шлунково-кишкового тракту.	2
3	Психологічний аналіз захворювань дихальної сечостатевої, ендокринної та імунної систем, шкіри та опорно-рухового апарату.	2
4	Психосоматичні розлади в особистісному контексті.	2
5	Проективні методи дослідження у клінічній психології.	2
Разом		10 год.

7. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Робота з симптомами психосоматики.	2
2.	Торонтська Алекситимічна Шкала. Методика «Тип поведінкової активності» – ТПА. Методика визначення стресостійкості та соціальної адаптації Холмса і Праге.	2

3.	Методика ЛОБИ: особливості інтерпретації.	2
4.	Анамнез життя як метод психосоматичної діагностики.	2
5.	Проективні методи дослідження у клінічній психології.	2
Разом		10

8. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Основні концепції психосоматичних розладів.	10
2	Хвороба як конфлікт – психоаналітична концепція психосоматики.	6
3	Конверсійна модель психосоматичних розладів.	6
4	Теорія ре- та десоматизації Шура.	6
5	Психосоматична концепція Енгель.	6
6	Реакція особистості на соматичне захворювання.	6
7	Психосоматична концепція Мічерліх	6
8	Теорія специфічного для хвороби психодинамічного конфлікт Александер	6
9	Алекситимія та психосоматична структура.	4
10	Здійснити порівняльний аналіз основних концепцій психосоматичних розладів.	4
11	Провести дослідження 2 осіб із соматичним захворюванням (методика: ЛОБИ + Психолог автобіографія + за власним вибором). Сформулювати психологічний діагноз.	4
12	Механізми психологічного захисту і психосоматичні розлади	4
13	Анамнез життя як метод психосоматичної діагностики. Психологічні тести в психосоматичній практиці.	4
14	Діагностика самоефективності в психосоматиці.	4
15	Психологічна допомога тяжким соматично хворим.	4
Разом		80

8. Індивідуальні завдання.

1. Вступ до науки психосоматики. Основні теорії виникнення психосоматичних розладів.
2. Класифікація психосоматичних розладів.
3. Психопатологічні прояви соматизованої депресії.
4. Психопатологічні аспекти астенії.
5. Функціональні розлади діяльності серця. Психосоматична судинна дістонія.
6. Психогенні розлади дихання. Бронхіальна астма.
7. Абдомінальні прояви депресивних станів.
8. Психоневрологічні розлади.
9. Психогенний псевдоревматизм. Психосоматичні шкіряні захворювання.
10. Психогенні сексуальні розлади.
11. Діагностика і лікування психосоматичних хворих.
12. Механізми психосоматичних взаємовпливів.
13. Психосоматичні реакції та психосоматичні захворювання.
14. Патогенетичні механізми психосоматичних захворювань.
15. Діапазон варіантів усвідомлення хвороби.
16. Реакція особистості на соматичне захворювання.
17. Нейродинамічні концепції виникнення психосоматичних розладів.
18. Психодинамічні концепції виникнення психосоматичних розладів.
19. Системно-теоретична і соціо-психосоматична концепції.

20. Теорія П.К.Анохіна про вплив емоційної нестабільності на соматичні розлади.
21. Характерологічні зрушення при психосоматичних розладах.
22. Психологічні прояви соматизованої депресії.
23. Маски соматизованої депресії.
24. Прояву психосоматичної бронхіальної астми.
25. Психогенне захворювання шлунку.
26. Психогенна анорексія і булімія.
27. Психогенні розлади сечової системи.
28. Психогенні розлади полової системи.
29. Психогенні шкіряні розлади.
30. Основні принципи лікарської тактики при психосоматичних захворюваннях.
31. Принципи психогенної природи захворювання.
32. Бесіда й анамнез життя як методи психосоматичної діагностики.
33. Психотерапія як один з основних методів лікування психосоматичних розладів.
34. Психодіагностичні тести в психосоматичній практиці.
35. Психодіагностичні методики в психосоматичній практиці.

10. Засоби діагностики результатів навчання:

- наскрізні проекти;
- командні проекти;
- аналітичні звіти, реферати, есе;
- розрахункові та розрахунково-графічні роботи;
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень.

11. Критерії оцінювання результатів навчання.

Якісні критерії оцінки рівня знань студентів з навчальної дисципліни «Психосоматика»

Критерії оцінювання	Оцінка		
	за національною шкалою	к-ть балів за 100-бальною шкалою	ECTS
Студент має глибокі, міцні і систематичні знання програмного матеріалу, використовує їх у нестандартних ситуаціях, здатний вирішувати проблемні питання. Відповідь студента відрізняється точністю формулювань, логікою, достатнім рівнем узагальненості знань.	Зараховано	90-100	A
Студент вільно володіє програмним матеріалом, застосовує його на практиці, вільно використовує їх у стандартних ситуаціях, самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких незначна.		83-89	B
Студент володіє програмним матеріалом, може привести вербальне формулювання основних положень теорії, навести приклади їх застосування в практичній діяльності, але не завжди може самостійно довести їх. Студент може самостійно застосовувати знання в стандартних ситуаціях, його відповідь логічна, але розуміння не є узагальненим. Самостійно виправляє помилки у відповіді, серед яких є суттєві.		74-81	C

Студент відтворює значну частину програмного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних його положень; з допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, виправляти помилки, серед яких є значна кількість суттєвих.		64-73	D
Студент відтворює основні поняття і визначення курсу, але досить поверхово, не виділяючи взаємозв'язку між ними, може відтворити окремі термінологічні дефініції за словесним формулюванням і навпаки; допускає помилки, які повною мірою самостійно виправити не може.		60-63	E
Відповідь студента елементарна, фрагментарна, зумовлена нечіткими уявленнями про програмний матеріал.	Не зараховано	33-59	FX
Студент володіє матеріалом на рівні елементарного розпізнавання і відтворення окремих фактів, елементів, частин. У відповіді цілком відсутня самостійність.		1-32	F

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою	
	для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90-100	відмінно	зараховано
82-89	добре	
74-81		
64-73		
60-63	задовільно	
33-59	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1-34	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

12. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота								Сума
Змістовий модуль 1			Змістовий модуль 2			Змістовий модуль 3		
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	100
10	10	10	12	10	12	18	18	

13. Методичне забезпечення

Методичне забезпечення з дисципліни складається з:

- інтерактивного комплексу навчально – методичного забезпечення дисципліни,
- навчального контенту лекцій на паперовому та електронному носіях;
- методичних вказівок до семінарських занять на паперовому і електронному носіях;
- тематики контрольних робіт та методичних рекомендацій до їх виконання на паперовому і електронному носіях;

- тестових завдань з курсу та методичних рекомендацій до їх виконання на паперовому і електронному носіях;
- завдань і методичних вказівок для самостійної роботи студентів;
- індивідуальних навчально-дослідних завдань;
- переліку завдань для підсумкового контролю рівня знань;

14. Рекомендована література (основна, допоміжна)

Основна література

1. Воронов М. Психосоматика: практ. рук. / Марк Воронов. – К.: Ника-Центр, 2011. – 254 с.
2. Воронов М. Психосоматика: Практик. руководство / М. Воронов. - К. : Ника-Центр, 2002. - 256 с.
3. Дідковська Л. І. Психосоматика: основи психодіагностики та психотерапії: навч. посіб. / Л. І. Дідковська ; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. - Л. : Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2010. - 264 с.
4. Крейслер О. Психосоматика в психопатологии младенчества. / О. Крейслер. - С .142-178.
5. Кулаков С. А. Основы психосоматики / С. А. Кулаков. - СПб. : Речь, 2003. - 288 с.
6. Курпатов А. В. Психосоматика. Психотерапевтический подход / А. В. Курпатов, Г. Г. Аверьянов. - М. : ОЛМА Медиа Групп, 2007. – 478 с.
7. Малкина-Пых И. Г. Психосоматика. Нейро-лингвистическое программирование (НЛП). Самовнушение. Семейная психотерапия. Танцевально-двигательная терапия: [справ. пособие] / И. Г. Малкина-Пых. - М. : Эксмо, 2008. - 1023 с.
8. Менегетти А. Психосоматика. Новейшие достижения: пер. с итал. / А. Менегетти. - М. : Онтопсихология, 2007. - 354 с.
9. Менегетти А. Психосоматика: Новейшие достижения / А. Менегетти; пер. с ит., науч. ред. М. А. Родик, Е. Н. Ус. - М. : ННБФ "Онтопсихология", 2002. - 318 с.
10. Мозгова Г. Психосоматика: психологія і практика / Г. Мозгова, Т. Андрущенко. - С .148-155.
11. Наказна І. М. Психосоматика: навч. посіб. / Наказна І. М. – Ніжин, 2010. – 132 с.
12. Пезешкиан Н. Психосоматика и позитивная психотерапия: Межкультурные и междисциплинарные аспекты на примере 40 историй болезни / Н. Пезешкиан ; пер. Т. В. Куличенко. - М. : Медицина, 1996. - 464 с.
13. Психиатрия, психосоматика, психотерапия / М. Бауэр [и др.] ; пер.с нем. И. Я. Сапожникова, Э. Л. Гушанский ; ред.-сост. К. П. Кискер [и др.]. - М.: Алетей, 1999. – 504 с.
14. Сандомирский М.Е. Психосоматика и телесная психотерапия: Практическое руководство / М.Е.Сандомирский. – М: Независимая фирма «Класс», 2005. – 592 с.
15. Хомуленко Т. Б. Основы психосоматики: навч.-метод. посіб. / Т. Б. Хомуленко. - Вінниця: Нова Книга, 2009. – 120 с.

Додаткова література:

1. Адлер А. Практика и теория индивидуальной психологии: лекции по введению в психотерапию для врачей, психологов и учителей /А. Адлер. – М.:Изд-во: Ин-та психотерапии, 2002. – 214с.
2. Алексадер Ф. Психосоматическая медицина. Принципы и практическое применение / Ф. Александер. – М.: Эксмо, 2002.
3. Александер Ф. Человек и его душа: познание и врачевание от древности и до наших дней. / Ф.Александер, Ш.Селесник – М., 1995. – 605 с.
4. Алекситимия и методы ее определения при пограничных психосоматических расстройствах: метод. пособие/ Д.Б. Ересько, Г.С. Исурина, Е.В. Койдановский и др. – СПб., 2004.
5. Балашова Е.Ю. Некоторые аспекты проблемы нормы в клинической психологии / Е.Ю. Балашова // Вопросы психологии. – 2006. – № 1. – С. 112–117.
6. Ващенко Ю.А. Загальні та специфічні психологічні фактори в етіології пептичної виразки / Ю.А. Ващенко // Вісник Київського університету імені Тараса Шевченка. – 1998. – Вип.6. – С.47-50.

7. Ващенко Ю.А. Причины психосоматических расстройств (Психоаналитическая точка зрения) / Ю.А. Ващенко // Практична психологія та соціальна робота. – 1998. – № 2. – С.21–24.
8. Ващенко Ю.А. Язвенная болезнь: психологические особенности пациентов / Ю.А. Ващенко // Практична психологія та соціальна робота. – 1998. – № 9. – С.34–38.
9. Вітенко І.С. Зміни психіки при соматичних розладах – актуальна проблема медичної психології // Практична психологія та соціальна робота. – 2000. – №4. – С. 31–32.
10. Володарська Н. Почуття самотності в особистості із соматичними вадами здоров'я та його психокорекція / Н. Володарська // Психологія і суспільство. – 2004. – № 4. – С. 197–210.
11. Гиндикин В. Я. Справочник: соматогенные и соматоформные психические расстройства. / В. Я. Гиндикин – М.: Триада-Х, 2000. – 256 с.
12. Заболевания вегетативной нервной системы / Под ред. А. М. Вейна. – М.: Медицина, 1991. – 624 с.
13. Захаржевский В. Б. Физиологические аспекты невротической и психосоматической патологии: механизмы специфичности психовегетативного эффекта. / В. Б.Захаржевский – Л.: Наука, 1990. – 175 с.
14. Исаев Д.Н. Психосоматические расстройства у детей. / Д.Н.Исаев – СПб. 2000.
15. Коркина М.В. Психосоматические расстройства / М.В. Коркина, В. В. Мариллов. – М.: Медицина, 1995. –502 с..
16. Кулаков С.А. Основы психосоматики / С.А. Кулаков. – СПб.: Речь, 2003. – 215 с/
17. Любан-Плоцца Б. Психосоматические расстройства в общей медицинской практике. / Б.Любан-Плоцца, В.Пельдингер, Ф.Крегер, К.Педерак-Хофман – СПб., 2000. – 287 с.
18. Максименко С.Д. Психологічна допомога тяжким соматично хворим: Навчальний посібник. / С.Д.Максименко, Н.Ф. Шевченко. – Київ: Міланік, 2007. – 115 с.
19. Малкина-Пых И.Г. Психосоматика: справочник практического психолога / И.Г. Малкина-Пых. – М.: Эксмо, 2005. – 992с.
20. Марута Н.А. Соматические проявления при неврозах, их диагностика и психотерапия / Н.А. Марута // Український вісник психоневрології. – 1996. –Т. 4, вип. 5. – С. 240–241.
21. Методика объективизации эффективности психотерапии соматических больных: Методические рекомендации /Сост. А. И. Сердюк, Б. В. Михайлов, А. Ф. Короп, В. В. Чугунов. – Харьков: ХИУВ, 1998. – 28 с.
22. Нормативні документи, які регламентують діяльність психотерапевтичної мережі України: Методичні рекомендації /Уклад. Б. В. Михайлов, О. І. Сердюк, В. А. Федосєєв. - Харків: ХМАПО, 2002. – 11 с.
23. Пезешкиан Н. Психосоматика и позитивная терапия. / Н.Пезешкиан. – М. 1996. – 145 с.
24. Пезешкиан Н. Психосоматическая медицина и позитивная психотерапия / Н. Пезешкиан – М., 1996.
25. Підкоритов В.С. Організаційна модель амбулаторної допомоги хворим на соматоформну вегетативну дисфункцію органів травлення / В.С. Підкоритов, О.В. Скринник // Архів психіатрії. – 2004. – Т. 10, № 2. – С. 61–63.
26. Платонов К. К. Личностный подход в понимании психосоматических взаимоотношений / К.К. Платонов // Роль психического фактора в происхождении, течении и лечении соматических болезней. – М., 1972. – С. 47–55.
27. Психіатрія: Підручник / О. К. Напрєєнко, І. Й. Влох, О. З. Голубков та ін.; За ред. О.К. Напрєєнка. – Київ: Здоров'я, 2001. – 584 с.
28. Психологическая диагностика отношения к болезни при нервнопсихических и соматических заболеваниях. / Под ред Вассермана Л.И. – Л., 1990. –231 с.
29. Психотерапия в общесоматической медицине: Клиническое руководство / Под общ. ред. Б. В. Михайлова. – Харьков: Прапор, 2002. – 128 с.
30. Психотерапия и медицинская психология в реабилитации женщин: Клиническое руководство / И. А. Бабюк, Б. В. Михайлов, Г. А. Селезнёва и др.; Под ред. Б. В. Михайлова, И. А. Бабюка. – Донецк-Харьков: ПРОФИ-Донетчина, 2003. – 284 с.

31. Ранняя диагностика психических заболеваний./Под ред. Блейхера В.М. – Киев: Здоров'я, 1989. – 288 с.
32. Руководство по психиатрии /Под ред. А. С. Тиганова. – М.: Медицина, 1999. – Т. 1. – 712 с.
33. Система психотерапевтичної корекції непсихотичних порушень психічної сфери та особистісних реакцій у хворих на хронічні соматичні захворювання: Методичні рекомендації / А. Т. Філатов, Б. В. Михайлов, О. І. Сердюк, В. В. Чугунов, І. В. Здесенко. – Харків: ХІУЛ, 1998. – 29 с.
34. Смулевич А. Б. Органне невроты как психосоматическая проблема / А. Б. Смулевич, А.Л. Сыркин, С.И. Рапопорт и др. // Журнал неврологии и психиатрии им. С.С. Корсакова. – 2000. – Т. 100, вып. 12. – С. 4–12.
35. Соколова Н. Г. Невроты у детей. / Н.Г. Соколова– Ростов-на-Дону: Феникс, 2003. – 153 с.
36. Суггестивная психотерапия: Методические рекомендации / Б. В. Михайлов, А.А. Мартыненко, А. И. Сердюк, Г. П. Андрух, В. А. Федосеев, М. В. Маркова, И. Н. Сарвир, Т. В. Серик, В. В. Чугунов. – Харьков: ХМАПО, 2000. – 38 с.
37. Фрейд З. Психология бессознательного. / З.Фрейд – М.: Просвещение, 1989. – 448 с.
38. Хомуленко Т.Б. Комунікативні особливості особистості з психосоматикою парних органів / Т.Б. Хомуленко // Вісн. ХНПУім. С.Г. Сковороди. Психологія. – Вип. 18. – Х.: Вид-во ХНПУ, 2006.
39. Шевченко Н.Ф. Практикум із психологічної допомоги соматичним хворим / Н.Ф. Шевченко // Практична психологія та соціальна робота. – 2006. – № 4. –С. 17-29.
40. Экспериментально-психологическое исследование в клинике соматических заболеваний: Методические рекомендации / А. И. Сердюк, Б. В. Михайлов, В. В. Чугунов. – Харьков: ХИУВ, 1997. – 41 с.

15. Інформаційні (інтернет) ресурси

- <http://uk.wikipedia.org/wiki/Психосоматика>.
- <http://www.psychol-ok.ru/lib/intpsy/intpsy2007/intpsy290607.html>.
- <http://www.psyinst.ru/library.php?part=article&id=1125>.
- <http://www.epsy.ru/html/publish/st25.htm>.
- <http://pathographia.narod.ru/GanSDS/soderg.html>.
- <http://www.koob.ru>.
- <http://www.koob.ru>.
- <http://www.psychosomaticmedicine.org/cgi/content/full/62/3/299>
- http://brain.bio.msu.ru/papers/intr_a.htm